

Filip Galović
Zagreb

JEZIČNE POSEBNOSTI JEDNOGA SPLITSKOGA ROMANA IZ DEVEDESETIH GODINA XX. STOLJEĆA

UDK: 821.163.42'282-31

Rukopis primljen za tisak 15.10.2015.

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Ljubo Plenković (1926. – 1998.) produktivan je splitski književnik. Posebno su zapažena njegova književna ostvarenja napisana splitskim govorom. U članku se prezentiraju jezične posebnosti romana *Splićanin* iz 2005. godine, koji je također pisan splitskim idiomom. Premda je riječ o autoru starijega naraštaja, a uz to potječe iz stare splitske četvrti Veli varoš koja je dugo zadržala svoju jedinstvenost u pogledu jezika, analizom se jezičnoga materijala pokazuje da je uz dio čakavskih osobina prisutan i stanovit broj štokavskih karakteristika.

Ključne riječi: govor Splita, Ljubo Plenković, južnočakavski dijalekt, novoštokavski ikavski dijalekt, dijalekatna proza, jezične posebnosti

1. UVOD

Književni tekstovi pisani nekim mjesnim govorom, posebice onim o kojem nedostaju relevantni ili drugi dijalektološki podatci, mogu pružiti određenu jezičnu sliku toga govora ili upotpuniti saznanja o njemu.¹

¹ Valjano je to na primjeru splitskoga idioma pokazao Josip Lisac (1990: 659): »Nedostatnega zanimanja dijalektologov preteklih časov, da bi opisali splitski govor ali najstarejše idiolekte splitskih čakavcev, očitno

Plodnim splitskim autorima, poput Marka Uvodića, Ivana Kovačića, Ive Vlahovića, Miljenka Smoje, valja pridružiti i Ljubu Plenkovića. Ljubo Plenković rođen je 1926. godine u težačkoj obitelji u splitskoj četvrti Veli varoš. Okušao se u pisanju romana, pripovijedaka, poema, pjesama, novela, feljtona, humoreski, drama i sl. Od bitnijih se izdvaja poema *Glad* iz 1983. godine, a i opsežan ratni roman *Bijeli čvorovi* iz 1985./ 1986. godine. Naročito je zapažen dio njegovih književnih ostvarenja napisan splitskim govorom među kojima posebno mjesto zauzima zbirka pripovijedaka iz 1990. godine pod naslovom *Da se ne zaudobi*, kroz koje je «podsjetio sebe i sve nas da ne zaudobimo čakavsku besidu» (Vidović 1990: 90) te svakako roman *Splićanin* iz 2005. godine. Umro je 1998. godine.

U radu se, nakon provedene dijalektološke analize, prezentiraju jezične posebnosti romana *Splićanin*. Roman se sastoji od 232 stranice, a podijeljen je na 16 naslovljenih dijelova. U predgovoru je romana, pod perom A. Kudrjavceva, zapisano da je to «prvi, a po svoj prilici i zadnji roman napisan splitskom čakavicom, onom koja se, uglavnom, više ne čuje» (Plenković 2005: 5). Premda je riječ o autoru starijega naraštaja, a pored toga potječe iz stare splitske četvrti Veli varoš, koja je dugo zadržala svoju jedinstvenost u pogledu jezika, proučavanjem je jezične građe utvrđeno da je uz dio čakavskih osobina prisutan i stanovit broj štokavskih karakteristika.

2. JEZIČNA ANALIZA

2.1. FONOLOŠKE POSEBNOSTI

2.1.1. Poluglasovi

Kontinuata je starohrvatskoga fonema 'šva' ($\text{ə} < *b, *b$) konsekventno vokal *a*: *jema ništo magluštine* (21), *vanka puše vitar* (42), *prazni badanj* (45), *lipi primalitnji dan* (47), *lagat da su švore* (86), *za ovu laž* (94), *jubavni oganj* (98), *s marmeladon od smokav* (115), *pravi, spametni starac* (121), *na je 'nu dasku* (185), *otac joščec ne popustije* (217), *sa' je sudac služben* (223).

ni moguće nadomestiti. Tako stališće dijalektologov je razumljivo, kajti zanimali su se predvsem za organsko stanje, Split pa je nekoč podobno kot danes bil zelo primeren za sociolingvistične raziskave, vendar zanje ni bilo ne zadostnega zanimanja ne zanesljivih metodoloških prijemov, ki bi učenjakom bili na volju pri pojasnjevanju zapletenega jezikovnega položaja. Prav zato sprejemamo pisatelje, ki pišejo v rodnem splitskem narečju, s posebno pozornostjo.«

U čitavoj se paradigmi imenice 'pas' proteže vokal *a*: *pervi se pasi u more bacijedu* (35), *svi pasi* (46), *tri lovaška pasa* (88), *bacimo morskin pasiman* (131), *nima ni pasa* (184).

Čakavska se nepreventivna puna vokalizacija provodi u imenici *jagla*: *ka da ga je koko jaglon uboja* (78). Istor se osobini mogu priključiti i sljedeći primjeri: *Fabjan otlén vazimje* (8), *malu oženit... vazest* (11), *zavazimju svoja mista* (12), *vazest će nas* (36), *vazimjedu motike* (54), *ostali su jur zavazeti drugin posliman* (75), *vazmimo* (106), *ka' se vazme u jozir* (116), *vazmite jovo* (116), *Ilija privazimje rič* (130), *vazmi torčun* (184). Takvu dosljednost remeti pokoji efemeran primjer tipa: *Fabjan je ka uzet* (134), *mogli biste se uime fabrike za nji' zauzest* (138).

2.1.2. Jat

Refleks je 'jata' (*ě > e) u korijenskim, tvorbenim i relacijskim morfemima ikavski, što ilustriraju neke od potvrda: *dvi komore* (8), *brojit zvizde* (18), *pašticer i' tira* (24), *lin si* (46), *va da vazme likarije* (50), *své razumidu* (58), *vazimje kosir* (66), *Ante je sve bisniji* (66), *medvid* (82), *tvoji konjov G mn.* (90), *donit* (91), *prilipin užganu svićicu na uje* (91), *cili svit* (99), *s kolina na kolino* (115), *meni je rekla* (139), *svitlost višnja nek nan pute prosvitli* (147), *lipo, smišno mu govori* (147), *po tilima* (148), *po mišini* (157), *pušedu vitri* (170), *u nediju izutra* (192), *u mižernon viku* (208), *vazimje ditića* (214), *s vrimenon pribolit* (220).

Realizacije su tipa *sest*, prema praslavenskomu prezentskomu obliku *sędǫ, zastupljene i u Plenkovićevu tekstu: *sedite jošćec šekund-dva* (54), *sedite, bi' će nan drago* (56), *dojdi ovamo i sedi* (68), *sede za škritorij* (76), *lipo sedite na katrige pa da mi vidimo* (164), *nimadu di sest* (168). Glagoli su nesvršenoga vida i njihovi oblici ovjereni u ikavskim varijantama: *i jona sida za tolu* (13), *u tren se rukujedu i sidadu* (34), *jur sididu za tolon* (49), *šerjasto i mučec sidadu* (56), *pid škritorijen za kojim sidi debeli, čoravi pulicjot* (94), *prijubjeno sidadu na sturu* (103), *jemat će šentadu na šuste u karu na kojon će sidit* (109), *sididu na sturi* (187).

Primjeri *neton dojdju na cestu* (19), *na Solinskon cesti* (110), *obedvi ruke* (132, 132, 207) potvrđuju prisuće manjega broja ekavizama.

Prijedlog 'prema' glasi *prima*, a vokal *i* stoji i u složenici *primaliće*: *naginje se prima curi* (8), *nastavjadu put prima Rivi* (37), *molin vas da budete dobri prima meni* (100); *ni tila padat u primaliće* (65), *primaliće vlažno, kišno* (176), *ka u primaliće* (194).

U riječi je romanskoga postanja *praska* evidentirana stara mijena *ě > a: *otrnilo višnje, trišnje, praske* (54).

Na zamjenu 'jata' vokalom *i* upućuju leksemi (*j*)*idro* i *gnjizdo: dva bila idra* (26), *četiri tvrde tele za jidra* (64); u *gnjizdu* (13).

Jekavski se odraz jata javlja okaziono, pretežito u pokojoj riječi iz novijega nanosa: *svježinu s mora* (45), *njegov zamjenik Soldatić* (167).

2.1.3. Fonem *j i stražnji nazal *ɔ

Protojezični i starojezični fonem *j sustavno je reflektirao u vokal *u*: za *štrudele o' jabuk* (8), *pun žmul* (10), *žuti vlasi* (13), *sunce* (21), *Fabjan muči* (46), *prolit žuč* (46), *iz zemje duboke* (46), *dvi velike suze* (50), *gleda u te bilo-crne, vunaste oblake* (59), *pome jabukarice* (76), *žvelto ga vuče* (97), *muč dura* (110), *po tuston janjetini* (116), *ma mi se pari da si ništo ka blid, da si užutija* (149), *dosta je gulija puk* (189), *ma ča s ocen, vukon, zmajon* (200).

Protojezični stražnji nazal *ɔ, odnosno starojezični *o*, dobio je supstituciju *u*, čime je podudaran s refleksom *j: *da van molan ruku* (7), *mendaje kluko bičav* (27), *gredu ča* (33), *kus čovičine* (37), *joščec dobacije mužu* (49), *rekli su mi da će krcat tupinu* (75), *sudac* (80), *na velu udicu* (91), *na četiri goluba* (92), *intraju na gombast put* (111), *od graje, kupine i otrovnog beštrama* (116), *prez škripanja zub* (121), *joščec se čeka na guske* (121), *gusta tepla kiša* (124), *ako bude potriba* (138), *u po marča, pup vanka* (146), *ja ću ti sudi'* (151), *šaje po fakinu muke, pulente* (184), *moju kuću* A jd. (223).

2.1.4. Prednji nazal *ɛ

Jedna od hijerarhijski najviših odlika čakavskoga narječja jest zamjena protojezičnoga prednjega nazala *ɛ vokalom *a* u poziciji nakon *j*, *č*, *ž*,² koja se može pratiti i u Plenkovićevu književnome izvoru: *zmijurina otrovna jazika* (150), *jone luške tufine i šporki jazikov* G mn. (215) pored kontrastičnoga primjera *jema bi' da njon je jezik perikulan i žvelat* (17); u 'Ciklo klubu' su *zajali pičikle* (109), *zato se kum Ivan i boji zajat* (119), *jope' zajat koji šoldo* (204). U ostalim je pozicijama, ali i u nekim riječima iza *j*, *č*, *ž*, stari nosnik zamijenjen vokalom *e*: *red je red* (30), *časno ime* (45), *oti sveti dan* (65), *prosut sime* (69), *meki ženski glas* (138), *do pete* ('zadnji dio stopala') (142), *slidi Veli petak* (153), *na po pameti* G jd. (223); *jetrva Anka* (61), *mladi jedri monci* (85), *počet uticat* (117), *nisan ni žedan, ni gladan* (149), *ruvinala jetru* (178).

² Uz redovito *e* pokoja je potvrda s *a* ovjerena i u nekim štokavskim govorima (Lisac 2003: 18).

2.1.5. Slogotvorni r

U premoćnome je broju pojavnica silabem *r* posvjedočen bez popratnoga vokala: *crni vlasi* (11), *bili trliš* (23), *mrvu se u grču pripala* (42), *ka da su cili dan krčili* (45), *mrvu me grlo peče* (49), *otac se mrdi* (55), *tvrdno obećaje* (63), *krcaat tupinu u kare* (75), *da zрно nabumbori* (101), *da će brzo doć* (104), *pijedu iz vrča* (111), *obrve, brki i vlasi* (128), *za vrtj nosa* (134), *volin i grlin* (189), *kolora te pridrla* (217). Ipak, u jednome se dijelu primjera piše popratni vokalski element *e*: *perva jubav* (16), *svakoga serbidu persti* (37), *od perve plaće* (74), *terče sve bržje* (97), *za slanu serdelu* (115) pored četiri *srdele* (15), *na smert bolesna* (119), *pa se derži reda* (129), *na široke Fabjanove persi* (150), *znate li vi ervaski* (177), *verti glavon* (182), *broji mertve i žive* (188).

Kako je iz materijala razvidno, silabem *r* dolazi u konsonantskome susjedstvu, pa nisu brojni slučajevi u kojima se javlja u inicijalnoj poziciji ispred konsonanta, odnosno na apsolutnome kraju: *konji kopitadu, rzadu* (110), *u rvanju sa Fabjanon* (157); *povr Trogira* (33).

U primjeru tipa *umra* gl. pridj. rad. m. jd. (29) slogotvorno *r* preuzima konsonantsku funkciju.

Iščežnućem kratkoga vokala uz *r* u dvama je slučajevima notiran razvoj sekundarnoga *r*: *dimon o' grbuna* (59) pored *kamenog garbuna* (167), *ka ratni brjaci* (182).

Čakavski su leksemi *crikva* i *drivo* zastupljeni u analiziranome tekstu: *na skalinu o' crikvice* (26), *bižmo u crikvu* (97), *zaklopit crikvu* (99); *u bavule o' driva* (88), *noga od driva* (202).

2.1.6. Sekvencije ra, re

Govorima se južne provenijencije pripisuje prijevoini lik s vokalom *e* u kojijanskim morfemima glagola *rest* i *krest* te u leksemu *rebac*. Neke potkrepe nahodimo u Plenkovićevu romanu: *da će ti narest žgorac* (11), *ka san narestla* (43), *ne moredu rest zaje'no* (116), *morski valići restedu* (190), *Antina kuća reste li reste* (193), *restedu moji trudi* (219), *vas je zaresta u travu* (219); *ni deržava ne more lambrit, ukrest* (116), *ukreli su mi* (118), *s lakoćon krede dvi botilje* (222).

2.1.7. Skupina vø

Skupina je *vø* (< **vь*) u funkciji prijedloga konsekventno prešla u *u*: *u komoru* (50), *u Poreskoj upravi* (60), *u isti maj* (93), *u sebi* (143), *u dvoru* (199), kao i u funkciji prefiksa, izuzev izoliranih nalaza s vokalizacijom poluglasa (usp. 2.1.1.):

ča si se toko užga (12), *eto ti mlade udovice* (17), *jesu li, šora gospoja, švore unutra?* (40), *sritan van Uskrs!* (153), *nisan ja ušenak* (156), *svoga unuka oli unukicu* (195), *ja lipo gren umrit* (226), *bili bi' uvik zaje'no* (226). Odraz u svojstven je svim dijalektima štokavskoga narječja, južnočakavskomu dijalektu i većemu dijelu središnjega čakavskoga dijalekta.

2.1.8. Leksem *greb*

Da se u korpusu javlja prijevoini lik s vokalom e u korijenskome morfemu imenice 'grob', kao što je to često na čakavskome jugoistoku i u susjednih štokavaca, signalizira potvrdnica u *grebu* (141).

2.1.9. Osnova **tepl-*

Od starih je praslavenskih osnova **topl-/ *tepl-* u splitskome romanu prisutna isključivo osnova **tepl-*: *teplu mladu ženu* (18), *mudante, od teplog fuštanja* (19), *lipi tepli dan* (21), *tepl*o je (56), *borami je oteplilo* (56), *oteplije sve više* (195).

2.1.10. Protetski *j*

Protetski konsonant *j* realizira se u mnoštvu riječi iz građe: u *joko* (7), *ne zna ni jona* (7), *ka' ćemo se jope' vidit', an?* (10), *jovi veliki blagdan* (10), *okolo josan uri* (23), *šapje mu na juvo* (55), *tepla jarja* (65), *iz Jamerik* (81), *smije se jočima* (81), *cura se jope zlamenije* (98), *deboto se sorije u jafan* (103), *ka' se vazme u jozir* (116), *jona zna* (136), *ladi justa* (157), *na tvoje pribile persi, joči, jusne* (189), *evo jovod na jovi ugovor* (198).

2.1.11. Redukcije i dodavanja vokala

Finalni je *-i* sustavno eliminiran u infinitivu, a nerijetko se reduciraju i finalni *-t, -ć* (v. 2.2.5.). Potonji je na dočetu glagolskoga priloga u većinskim primjerima uklonjen, premda se pokatkada pišu i cjeloviti oblici: *šetajuć* (62), *bacilajuć* (88), *balajuć* (111), *vatajuć* (139), *teturajuć* (225) pored *pleskajući* (114), *priteći* (223), *režeći* (223). U oblicima se imperativa isključuje u sporadičnim slučajevima (v. 2.2.5.).

Vokal *o* dodaje se na početku pokaznih zamjenica *oti, ota, oto*: *oti* vražji muškardin (10), *s oti*n ladija justa (98), *vas oti* posal (111), *otemen* gluncu (132), *oti* tvoji prijateji (139); *zna oti* glendu (84), *di su ti oti* baline (94); *oto* novo čudo (123), *oto* mi je u krvi (130), *oto* pakleno prokle'stvo (186). Prema ovaki piše se vokal *o* u *otaki*: *otaki* kašaj (50), *s otakin* životon (60), *otaki* ti je život (71), uz *taki* je ovo red (77).

Instrumentalni oblik lične zamjenice 'ja' glasi *menon*, gdje je vokal *e* analoški interpoliran prema drugim padežima: *s menon se kontreštavat* (99), *govorit prid menon* (191).

U nadmoćnome dijelu primjera strane su konsonantske skupine u finalnoj poziciji likvidirane uvrštenjem vokala između sastavnica skupine: *sakramenat* (11), *inkanat* (11), *levanat* (33), *cimenat* (77), *puntamenat* (121), *divertimenat* (218). Od iznesene konstatacije odudara poneki nalaz u kojem je strana konsonantska skupina u finalnoj poziciji održiva: *bila je votant na sudu* (8).

2.1.12. Afrikate č i ć

U govoru je grada Splita došlo do neutralizacije afrikata č i ć, pa je dijelom konsonantskoga sustava srednji glas ć, što je, po svoj prilici, rezultat dodira čakavskoga i štokavskoga sustava. S obzirom na to da je riječ o književnome tekstu, pišu se obje afrikate, kako je to očito iz niza primjera u ovome radu.

2.1.13. Odrazi *d_j, d_{aj}

Odras jotacije dentala *d* u skupini **d_j* kao *j* jedna je od «temeljnih osobitosti čakavskoga konsonantizma» (Moguš 1977: 64).³ U raspoloživu su materijalu protojezična konsonantska skupina **d_j* i starojezična *d_{aj}* reflektirale u *j*: *rojen san* 1888. (8), *ča je, gospojice?* (9), *sve ča se okolo nji' dogaja* (9), *najmlaji Barić* (13), *di si rojen i ka' si rojen?* (94), *ugaja mužu* (70), *braća oli rojaci* (95), *čistimo naše foše, meje* (116), *mlaji svit* (116), *suvozidi i mejaši* (117), *paridu mlaje* (124), *crnin ka caja* (127), *od fine, tanke vunene preje* (134), *posipa cajon* (136), *kratka pitanja o rojaciman* (174), *mlajiman se puno drimje* (204), *tujji judi* (77) pored za *tuđe trude* (77), *rajajte se Splicići* (130), *sompra tujemu i tujiman* (189), *neću nikako amenovat rajanje ditetov* (199), *ranili puste naše grajane* (220). S druge strane, u dijelu je primjera potvrđen ž,⁴ a ponajvećma stoji u riječima stranoga podrijetla: u *građanskin veštiti* (7), *anđel, ne anđel* (7), *svit điraje* (9), *po jedan đelat* (10), *ako mi dovede đendare* (17), *vazest će nas u đir* (36), *kako jin je zapoviđeno* (40), *nima ništa; ni ridipeta* (41), *da se monci samo kortedajedu* (54), *jemat dva kortedanta* (58), *priko đardina* (60), *vriđat divojku* (68), *koradaje se Fabjan* (89), *sve je pronto, naredeno* (107), *nij više đeložast* (121), *gospoda đometri* (122), *zanamisto suđenja*

³ U većini je štokavskih govora rezultat ž iako je u pokojem primjeru u nekim štokavskim govorima registriran *j* (Lisac 2003: 20, 33).

⁴ »U govoru je jedna bezvučna i jedna zvučna palatalna afrikata koje se izgovaraju kao srednje [č̣] (...) i [č̣̣]« (Menac-Mihalić, Menac 2011: 12).

(146), *da je Luka oslobođen suda* (146), *jedan ograđeni dil* (164), *u njegovu stopro dograđenu kuću* (201), *šjor Rudi je ka priporođen* (217), *njon daje kurada* (224).

2.1.14. Odrazi *skj, *stj i skəj, stəj

Konsonantska skupina *šč* rezultat je protojezičnih konsonantskih skupina *skj, *stj te starojezičnih skupina skəj, stəj, kao u većini čakavskih i u dijelu štokavskih govora: *ne pušća iz joka* (7), *zapušćenog vinograda* (19), *more se blišći* (26), *više na korist ven na šetetu* (33), *ni traka bolešćini* (52), *namišćadu se* (90), *namišća debele očale* (94), *višćica se boji* (98), *dim ji' šćipje* (113), *čovićova bašćina* (116), *jur mitije kupališće* (120), *u Bečkon skupšćini* (132), *bacit krepanu pantaganu*, *gušćerice*, *gaštapanu* (153), *debela šćapina* (156), *pripomišća na tlej* (182), *on je s Viša primišćen u Istru* (184), *napušćadu dekune* (186), *na kršćenje* (212). Od prikazanih se konsekventnih šćakavskih realizacija izuzima poneki slučaj: *past na prosjacki štap* (39), *lovaške dogodovštine i razne fjabe* (90).

2.1.15. Odrazi *zgi, *zđj i zgəj, zđəj

U nalazima *tuče u možjane* (13), *vaja meknit pamet u možjane* (55), *dvi stvari jeman na možjaniman* (116); *spravjen od grozja* (56), *grozd-dva ranog grozja* (122), *od krajice grozja* (218); *zvižđe Mili koji ga jur čeka* (88), *olovon i gožđen fudrane izvanka* (88), *učinjen od debeloga gožđa* (167) zrcale se odrzi protojezičnih konsonantskih skupina *zgi i *zđj te starojezičnih zgəj i zđəj.

2.1.16. Fonem ž

Fonem ž u čakavskim sustavima nije razvijen jer «nije uspio probiti fonemsku zavjesu čakavskoga narječja: nije poznat čakavski govor s realizacijom fonema *dž* kakav se nalazi u štokavskom narječju», odnosno «strano *dž* zamjenjivalo se sa *ž*» (Moguš 1977: 64–65). Da je u raspoloživu materijalu mjesto fonema ž popunio ž, signaliziraju ovjere: *u žepiću* (8), *ruvinala ti žep i obraz* (11), *s pineziman u žepu* (35), *gleda sto puti na žepni leroj* (201), *žepi su mu prazni* (224).

2.1.17. Fonem h

U konsonantskim sustavima čakavskih govora fonem *h* u pravilu ima čvrsto mjesto. Njegova je nestabilnost obilježjem mnogih štokavskih govora, kao i nekih čakavskih govora pod štokavskim utjecajem, u kojima je djelomično ili sasvim reduciran ili je supstituiran nekim zamjenskim fonemom. Količinu štokavskoga utjecaja jasno pokazuje ponašanje fonema *h* u građi gdje je isti: a) isključen bez

zamjene u svim pozicijama: *ote*, *ote zbogon* (10), *u borbi s ajducima* (20), *ladnon vodon* (23), *ostanedu u lad* (53), *jošćec dva ica* (90), *franki ostajedu 'raniteji* (165), *itat kroz ponistru* (215); *mrvu odane* (28), *da pune prva bura* (63), *more bi' i neoteć* (66), *tot tren odanemo* (96), *duboko uzdane* (158); *povr Trogira* (33), *pun razni' izumi* (152), *o' nji' ni traga ni glasa* (176), *priša ji' je uvatila* (194); b) uklonjen, a njegovo mjesto nadomješta fonem *j* u medijalnim i finalnim pozicijama: *pu' vrja Pjace* (10), *odgovara mu Fabjan utijo* (12), *s nikin strajon* (15), *njijova mladost* (16), *o' straja zaskriče* (37), *u njijove dvore* (58), *po cukru u praju* (90), *velika grijota* (115), *noćas su ujapsili* (137), *majon diže s tleja* (183); *činiš veliki grij* (11), *povrj tega* (21), *padadu doli na tlej* (36), *nije ga straj* (53), *vatajuć se za trbuj* (59), *do povrj nabrekli čič* (136); c) uklonjen, a njegovo mjesto nadomješta fonem *v* u medijalnim i finalnim pozicijama: *biloga kruva* (13), *šapjuć mu na juvo* (19), *joćedu mi puvat* (30), *mencujedu ga gluvon noći* (45), *ka riba na suvo* (55), *od meštrala ni ćuva ni puva* (56), *same suvice muškata* (56), *pulastri kuvani za juvu* (115), *jedan suvozd* (184), *žene iz susistva su kuvarice* (202); *guca kruz i salamu* (47), *da je major malo nagluv* (139), *mora bi' u po suv* (169). Fonem *h* zapisan je u izoliranim riječima: *divojka se posmihuje* (7), *sa ote zvizde pohotne lipote* (147), *juskog duha i tila* (161), *modernon ratnon tehnikon* (163), *a ondar iznebuha... nikor viče* (174).

2.1.18. Fonem *f*

Fonem *f* u analiziranoj je gradi visoke frekvencije, a redovito stoji u riječima stranoga podrijetla, uključiv mjesto skupina *hv* i *pv*. Dokaznu snagu nose primjeri: *fišo je gleda* (7), *ka zafastan gleda* (13), *kako bi boje lelujala fjankiman* (17), *ako mi dovede đendare, oli koje barufante* (17), *ispo' duge kafenaste brnice* (18), *mladić je iznebušen Ašuntinon finecon* (18), *picaferaji se spremadu* (18), *fjakasto se diže* (23), *uvi' ja refan* (23), *manistre i fažola* (27), *jema jenu fjinorinu* (30), *dva prijateja se jošćec fregulicu badadu rukan* (34), *kolafjaka sidadu za njijovon tolon* (35), *ferali tunitadu* (37), *ka da mu je nikor užga šuferin* (38), *Spličanin nasrće na šofal* (41), *glava fermantunice* (49), *velika forca* (59), *tufina i vlaga* (65), *bili garifuli* (65), *isprin Betičinog oficija* (75), *ulaz u fabriku* (76), *s mojin afitovalon* (102), *na samon mostu o' ferate* (112), *Ašunta se, jema bi', puno ofendila i ostala infotana* (122), *ka tići faganeli* (201), *bacije se u barufe* (220).

Stara je skupina *pv* sustavno prešla u fonem *f*: *s ufanjen u Boga* (58), *čeka svoga sveca, svoje ufanje* (73), *isto se ufa u nju* (153), jednako kao i skupina *hv*: *fala Bogu* (8), *zafalije svetomen Anti* (34), *u za'nju se zafalije* (82), *pofalije ga*

kapo (109), *fala Gospi* (150), *uglas zafalijedu* (213). Dosljednost promjene *hv > f* narušava nekoliko ovjera u kojima je fonem *h* zamuknuo, dočim se *v* očuvao, što je specifično za organske štokavske govore: *ko van je dozvolija da me vatate za ruku?* (7), *jerbo bi mogla uvatit dvi po čunki* (62), *nenadinja ga uvatila* (65), u *Merjan san uvaćen* (129), *vata se za bradu* (131), *da se privatidu jonega posla* (147), *odmar se vatadu posla* (200), *ako te uvatim* (222).

Primjeri poput *kako bi se šora gospoja itala u me čin trevi* (47), *taki štajun je trevija* (56), *na Rivi trevije kapa* (179) upozoravaju na supstituciju fonema *f* fonemom *v*, pa je razložno pretpostaviti da je i potonja pojava opet posljedak utjecaja susjednih štokavskih govora.⁵

2.1.19. Finalni slogovni *l*

Finalni je slogovni *l* neizmijenjen u mnogim čakavskim i kajkavskim govorima te ponegdje u štokavskim. U građi je:⁶ a) zadržan u kategoriji dočetka osnove imenica, pridjeva i priloga: *za stol koji je doli, kat niže, u tinel* (11), *nova misal* (13), *meštral* (47), *samo bol* (49), *posal* (50), *ne čini skandal* (50), *sinjal* (56), *bavul* (57), u *donji dil tila* (62), *karatil, mašklin, motiku, maštil o' vina* (75), *ližedu sol* (111), *popije žmul vina* (115), *ka' je otaki kotal* (152), *pada u kal* (177); *zril čovik* (45), *vengo je Ferdinand bija nagal* (160), *debel dva milimetra* (169), *debul u tilu i duši* (173), *i momak je gol* (183), *sritan, vesel* (194), *pošten i vajal svit* (197); *gre nizdol Radunice* (62), *kolotaje se nizdol* (96), *ozdal zavrće triko* (136), *ozdal o' Šolte* (161); b) zadržan u kategoriji dočetka unutrašnjega sloga: *ka' ste puni pinez ka salpa govan* (36), *koltrinu i mobiliju ne tičite* (41), *molidu za šolde* (42), u *mulce ću ja tebe* (45), *pulciman, templiman* (50), *obisit ću te o trkmar ko telca* (62), *uslišija je vaše molbe* (91), *zapovida soldatiman* (96), *uza sve Margine molbe* (102), u *pō telca* (130), *neću mulca u kući* (196), uz usamljeni slučaj: *prasac je u kocu* (213); c) u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga supstituiran vokalom *a* koje se kontrahira s prethodnim ili se između dvaju vokala interpolira hijatsko *j*: *umra* (29), *doša* (34), *reka* (51), *podivja* (81), *osta* (137), *moga* (226), *potira* (227); *vazeja* (54), *učinija* (68), *spasija* (74), *uboja* (78), *poginija* (81), *donija* (91), *mislija* (119), *dočuja* (173), *donija i ostavija* (188). Tip *vidija* često je registriran u čakavskim govorima koji su pod štokavskim utjecajem. U imenica u

⁵ Usp. primjere iz Dalmatinske zagore: *paštavažol, trevilo mu se, vudra, vundamenat* i sl. (Gusić 2004: 312, 490, 539, 540).

⁶ Zanimljivo je popratiti i ponašanje finalnoga slogovnoga *l* u primljenih riječi, pa su i one ovdje obuhvaćene.

genitivu množine finalni je slogovni *l* sačuvan: *na vrj skal* (41), *bokunić kruva i kroštu* (21), *trja sa gradel* (115), *cila rika čakul* (194). Prema finalnomu slijedu *al* javlja se *aj* u primjeru *žaj* (46).

2.1.20. Mijena *-m* > *-n*

Čakavskim je idiomima uz Jadransko more, štokavskim idiomima bližih moru, ali i nekim nehrvatskim idiomima, svojstven prijelaz finalnoga *-m* u *-n*. U Plenkovićevu se tekstu neutralizacija dosljedno ostvaruje u gramatičkim morfemima promjenjivih riječi: u *ton trenu* (28), *svaki svojin puten* (31), *niman ti ja š njin ništa* (33), *kain s vodon, sapunon i šugamanon spravjen van je* (41), *za sebon ostavja* (58), u *groznin suzan* (66), *ja mislin da nan je dosta* (69), *dariva ga velikon zlatnon kandinelon s velikin križen* (183), *naprtije Bufu slomjenin takjan* (186), *jema ćedu joni s menon posla* (204), *s metlon u rukan* (227) te na dočetu nekih nepromjenjivih riječi: *neton dojdju na cestu* (19), *sedan kari i osan konjov* (75), *za sedan-osan dan* (155). Na dočetu je leksičkoga morfema promjenjivih vrsta riječi *-m* nepodložan mijeni: *kum Jere* (12), *otrovni dim* (77), *potpišije prijem* (80), *režim straja* (81), *po' u lagum* (147), *juskost i razum* (159), *ratni alarm* (170), *on nij' pitom* (183), *nek vas bude sram* (198), *ovod je vaš dom* (217), *ven se sam snajdi* (226). Jedna je i druga mogućnost evidentirana u primjeru *bi' će otaki balarum* (10) pored *balarun reste* (24), a u leksemu 'grom' autor piše samo *-n*: *jedan po jedan gron puca* (26), *ka jedan gron* (53), *dobra ka gron!* (45). K tomu treba dodati i nekoliko primjera tipa: *vi ste vajali monci* (59), *pa prijubije se uz monka* (98), *koja će se pantit* (115), *čekadu maškarane glunce* (127), *tajni glunci* (137).

2.1.21. Promjena *l* > *j*

Prijelaz *l* > *j* u čakavskim govorima «mjestimična je, a ipak karakteristična promjena» (Finka 1971: 29), koja je u stručnoj literaturi pridružena adrijatizmima. Mijena je u analiziranoj građi obilato potvrđena: *malo pogobjen* (13), *tare krmeje* (23), *mog divjeg oca* (39), *jubavni čin* (42), *za veliki kjuč* (45), *pipa sinovjevo užgano čelo* (50), *kalumelon i kadujon* (50), *prin ijadu godin* (52), *dvi kapje kiše* (59), *evo nove nevoje* (66), *njega jubi u justa* (79), *u subotu i nediju* (83), *šapje na juvo* (98), *na rikamanon, ka snig bilon košuji* (101), *prijatejski njon govori* (124), *krajica o' lipote ste vi* (134), *pozdravjadu tebe i sve prijateje* (143), *slomjena ruka* (157), *priduplat pojske posle* (161), *za jute potrebe* (162), *vrlin ujen* (164), *vaja čuvat glavu* (168), *prez žeji* (173), *tamo di su zemje boje, dubje* (206), *lipa dare šaje* (218), *eto primalića ka' te voja* (224). Zbog razvoja *l* > *j* teže je zaključiti

je li postojalo interpoliranje epentetskoga *l* u skupine *pj*, *bj*, *mj*, *vj*. Konsekventnost mijene *l* > *j* okaziono probijaju neke primljene ili novije riječi: *n'edan sudac, konšiljer* (116), *na kraj dignute brklje* (137), *botilju bilega* (186), *vazimje jednu staru botilju* (227).

2.1.22. Pojednostavnjivanja konsonantskih skupina

Rasterećenje se napetosti u rubnim zonama sloga (usp. Moguš 1977: 84–90) u primjerima uzetim iz materijala odvija sljedećim postupcima: a) zamjenom afrikate manje napetim frikativom: *maška mjauče* (45), *puški pripovidači* (55), *tašno je* (55), *svoju lovašku pušku* (65), *ne jubi težaški posal* (73), *zapovidniški glas* (75), *lovaški dan* (88), *jema visoke vojniške postole* (90), *na mostu di se obišno rastajedu* (106), *da se intavulamo na zajednišku čovikovu bašćinu* (116), *jema lipo mladenaško lice* (128), *baci mu ga maškan* (130), *vidiš da je oblašno* (135), *tošna je ka leroj* (140), *mladi, junaški život* (142), u *Grškoj* (184), *politiška borba* (186); b) eliminacijom okluziva: *ka sla'ki san* (148), *sve do za'nji murvi* (15), *popo'ne u pet uri* (55), *brat ti je jena dobričina* (68), *njegova mora bi' zanja* (87), *znate spli'skog Bračanina* (90), *sla'ki mrak* (136), *do subote u po'ne* (153), *čestitadu je'ni drugiman* (153), *da osigura svoje boga'stvo* (162), *pesto metri* (164), *mlaje žene iz susistva* (202).

U svim je hrvatskim narječjima prisutna težnja za uklanjanjem netipičnih konsonantskih skupina na način da se prvi član skupine likvidira, kako to predočuju i neke potvrde iz romana: *ka tića na baketini* (11), *gredu lovi' tiće* (63), *sve same tice* (95), *ni tičjega mlika ne fali* (202); *nastavja ga sovat* (11), *udri me sovat* (91); *crnoga kruva od šenice* (27), *ka vriću punu šenice* (70); *tira bidnu rasplakanu čer* (100), *on neće mulca u kući, ni mulca ni čer* (199).

2.1.23. Ograničenje distribucije sonanta v

Sonant *v* u skupini u slijedu sa sonantom *r* ili slogotvornim *r* u istome ili u sljedećem slogu u pokojem primjeru može biti otklonjen: *ka da je mertac* (197), ali *četrvtak gre* (51), *od jošćec tvrdije stine* (67), *judi od Boga stvoreni* (77), *jesu li utvrdo namišćene* (109), *tvrda deboto ka cimenat* (117), *muž, svekar i svekrva* (214). Nekoliko ovjera ukazuje na to da sonant *v* može izostati i u nekim drugim skupinama: *vrj gozdene kalamite* (48), *vrata o' gozda* (120), *reštelasta gozdena vrata* (140), *čovik o' gozda* (191), ali: *jema gvozdene gvante* (156). Odstranjenje je sonanta *v* u određenim pozicijama često u govorima sjeverozapadnoga čakavskoga područja, kao i u kajkavskim.

2.1.24. Rotacizam

Supstitucija je intervokalnoga *ž s r* u prezentskoj osnovi glagola 'moći' (< **mogti*) zajedničkom značajkom mnogih govora svih triju narječja, a u nizu je pojavnica ovjerena u građi: *ne moremo se potužit* (9), *ne more falit* (47), *morete ulist* (73), *znadi da i' Solinjani ne moredu čut* (112), *ča nan more naudit?* (130), *ne moreš znat ča se otolič dogodilo* (146), *tebe joni moredu potirat* (224). Nahodi se i nešto zapisa tipa: *mo'š do' doma* (39), *ne mo'š vengo tako* (69), *ča mo'š* (77).

2.1.25. Skupina vs

U štokavskim je govorima, kao i u dijelu čakavskih, stara skupina *vəs* (< **vbs*) izmijenjena u *sv* nakon redukcije poluglasa i metateze. U tekstu to potvrđuju primjeri: *pa se svi dižedu* (58), *svakoga muškega* (81), *mora svē ređištravat* (101), *svi pozdravjamo* (115), *ruga se svak svakomen* (132), *u dobru i svakon obilanci* (160), *ma svemen dojde kraj* (182), *iz dana u dan sve više zapušćaš* (219). U liku *vas* metateza nije provedena jer je 'šva' u jakome položaju dao *a*, pa nije prijetio razvoj netipične konsonantske skupine: *vas je svit na Rivu* (16), *kar je vas u plamenu* (113), *vas svit se diže* (128), *riče u vas glas* (177).

2.1.26. Skupina *čr

Stara protojezična skupina **čr*, koja se većinom održala u čakavskim, kajkavskim i rijetko u zapadnoštokavskim jezičnim sustavima, u korpusu je u pretežnome dijelu primjera preinačena u *cr*: *u bilo i crjeno* (8), *vata se za bilo-crjene obraze* (10), *do duge crne kotule i crjene šotane* (13), *nima više crjenila* (19), *stopro sa' Fabjan crjeni ka poma* (28), *jema crni bilig* (33), *crjenkasta magluština* (49), *crjeni se o' jida* (50), *vino je od crjenka* (53), *crjenokosi čuvar* (94), *po crnin ricastin vla-siman* (96), *nebo se crni* (136), *na široki crjeni šofal* (181), *u tomen crnilu* (183). U neizmijenjenu je obliku opstala u imenici *črv*: *radi ka črv* (13, 77).

2.1.27. Skupina *jd* i glagol 'ići'

Na granicama prefiksalnoga i korijenskoga morfema u prezentskim se osnovama glagola prefiguriranih *s *iti* konsekventno ostvaruje skupina *jd*, kao u mnogim čakavskim, kajkavskim i dijelu štokavskih govora: *ženo, dojdi* (68), *dojdite vi sutra* (73), *njemu jope dojde žēja* (118), *lipē stvari uvi' dojdedu* (151); *svit čeka da izajdedu* (15), *izajdeš iz tvornice* (79), *ondar izajde vanka škvare* (101); *najdimo se onod* (10), *u takin kućicaman se uvi' najde podikoji lovac* (90), *pa se u tili čas najde* (96); *ako ča pojde žbande* (101), *ako pojde za me* (193), *pojdi u crikvu* (200);

ven se sam snajdi (226). Razumije se, u infinitivnim je osnovama izvršen proces *jt* > *tj* > *ć*: da neće ni doć (26), ne mogu ja izać vanka (77), ka' se ne bi zna snać (85), ne zna di će me nać (225).

2.1.28. Konsonantska skupina *št* (< *čt)

Stara je skupina *čt* u svim hrvatskim narječjima prešla u *št*, pa su takvi primjeri zabilježeni i u materijalu: *vas poštenj svit* (37), *pošteno klesat* (67), *u našemen dvoru i vašon poštenon i juskon kući* (69), *miran i pošten svit* (141); *štovat ćemo* (76), *svi štujedu* (138); *lipo proštij naglas* (103), *da proštijen pismo* (103), *svaki dan štije novine* (162), *ka' je proštija* (162). S druge strane nalazimo i primjere tipa: *Fabjan čita kraj pisma* (104), *završi višje s otin čitanjen!* (104), *ti mali čitaj, slušan ja* (104).

2.1.29. Konsonantske skupine *šk*, *šp*, *št* u primljenih riječi

Konsonantske su skupine *šk*, *šp*, *št* u primljenica potvrđene u brojnim hrvatskim govorima. U književnome su izvoru veoma frekventne: *cila jarja gre uškuro* (19), *u maškaduru* (21), *kroz oškrinute škure* (65), *u crjeno lakirane škarpete* (143); *nisan ja špija* (17), *Fabjan se dā u šušpet* (17), *zapalije španjulet* (26), *veliki je šparenjož* (83), *eto ti vridne i ašperje Ašunte* (141), *gubi svaki rešpet prima ocu* (217); *u novon svitlon veštitu* (8), *ništo se kontreštaje* (33), *vinetanog marinera, artištu oli batelanta* (37), *tri male šterike* (41), *komad kaštradine* (49), *ne gre štrambasto težaškin odon* (60), *štufali su me* (64), *jerbo ti je ona, moj Fabjane, aštuta ka vrag* (104), *bija san fogišta* (166).

2.1.30. Asimilacije i disimilacije

Da je u nekim slučajevima došlo kontaktne i distantne asimilacije, pokazuju dostupni primjeri iz materijala: *uz omanju, staru oškurušu* (19), *da se šuši o' pota* (51), *vriža in se šuši, žuti* (53), *brat, šušit smokve* (71), *puške opose šušidu* (89), *jednomen se vididu soldatske čizme* (128), *ali od sučije* (33), *jove sušne jubavne godine* (187); *da se š njiman svitujemo* (55), *i š njiman se vratija* (78), *jeman namiru se š njon vinčat* (100), *da se svituje š njin* (124), *jesi li razgovarala š njiman* (142), *utrat se š njon* (191).

Dokaz su za disimilacijske pojave sljedeće: *zlamenije se Oštrić* (26), *glavno je da se zlamenenova* (43); *sedavnajst* (8), ali se piše *osamnajst* (152). Fonem *l* rezultat je disimilacije fonema *r* u riječima: *ka' ga zovedu u lizervu* (90), *zapan je otako reka – u lizervu* (145) te u *nadretidu ruku i lebra* (157), ali *tuče po rebriman* (111), *nikoliko rebar* (157).

2.1.31. Depalatalizacija

U primjeru za *janca* (83) palatalni je nazal *ń* izgubio palatalnost.

2.1.32. Umekšavanje nazala

Umekšavanje nazala zahvatilo je riječi: u *gnjizdu* (13), *andina se ognjojila* (51), *gnjojiti* (71), *kupujedu gnjoj* (163), *vrića gnjoja* (198).

2.1.33. Ostale konsonantske skupine i umetanja konsonanata

U imenici *sliva* očuvana je stara skupina *sl*: *ka dvi lipe slive* (31), *lipa, šesna ka jena sliva* (70), *ka je'na sliva* (181).

Nakon provedene metateze konsonantska je skupina *st* rezultirala fonemom *c* u imenici *svako cablo* (211), kao i u primjerima *na postoliman njon se cakli lakada* (18), *puca ka caklo* (53), *punon šakon cakla* (227), *bokunić cakla* (228).

Stara je skupina *zr* u premoćnome broju potvrda razbijena umetanjem dentala *d*: *zdrilije cure i gospoje* (9), *ka' smokva uzdrije* (13), *zdrili muškardin* (20), *jošćec ni zdrila* (62), *da si uzdrija, ne bi ti persti letili* (67), *zelenenin i zdrilin maslinan* (115), *govori njon zdrilo* (148), *sve šesno, zdrilo, pupasto* (181), *na zdrilog čovika* (189), *je, uzdrija je* (189) pored primjera *ka jedan zriili galantomo* (7), *ča si jur zril čovik* (45).

Iako za preciznije utvrđivanje nedostaje materijal, jedan primjer posvjedočuje da je u skupini *žr* interpoliran *d*: *jono se bila priždrila* (211).

Sekundarno se interpoliranje nazala *m* javlja u leksemu *kumplir*: *pečeni kumpliri* (115), *tepli kumplir* (172).

Sekundarni je *n* sustavno umetnut u riječima: *nisu Tedeški, Pujizi, Mandari* (116), *niki grof Mandar iz Pešte* (129), *ka da je Lučac Mandarska* (153), *mladu i lipu Mandaricu iz Debrecina* (178), *zafalije mu na mandarskon i jemaškon* (181) te kadšto u terminu *nonštromo*: *za zamjenika nonštroma Šimuna* (221), *prid zoru ga je nonštromo naša* (222), pored *niko vrime san bija pod noštromon* (166).

2.1.34. Sibilizacija

U dativu i lokativu jednine ženskoga roda sibilizacija uglavnom nije izvršena: *u najbojon snagi* (13), *na livon nogi* (19), *tišći pineze u ruki* (125), *na desnoj ruki* (156), *o ratu i politiki* (167), *ratni brodi u luki* (186), *čiće njon igradu ka mladon divojki* (196), *pir u tugi* (203), *mladon majki Mandici* (212), *u pervon luki* (222).

U većinskim primjerima sibilizacija se ne provodi ni u nominativu, odnosno dativu, lokativu instrumentalu množine muškoga roda: *jubavniki sve oto ne*

čujedu (19), ozvanjaju koraki (40), iznebušeno prikidadu uzviki (78), vididu da su oblaki pokrili cilo nebo (88), ka je 'ni vuki (116), obrve, brki i vlasi (128), papki o' tovara (129), teški oblaki (216); vlasnikiman o' kari (75), polugolin jubavniki-man (79), gre dugin, brzin korakiman (80), s lagašnin jugon i gustin oblakiman (127), s bilkastin oblakiman (149), ali: rukujedu se s protivniciman (36), za tolon sididu težaci (115), dojdedu u Split težaciman kopat (156). Kolebanja su prisutna u množinskim oblicima imenice 'vrag': svi vrazi (26), vrazi pakleni (37) pored ka da ga vragi deredu (15), ka da ga svi vragi gonidu (94).

2.2. MORFOLOŠKE POSEBNOSTI

2.2.1. Imenice

2.2.1.1. Imenice muškoga roda

Muškoga je roda imenica zvon: zvonj zvonidu (71).

Zanimljivo je istaći fluktuacije u instrumentalu jednine imenica muškoga roda: karon i konjon (8), s ocon (50, 52) pored s ocen (200), utepliji ga bijcon (50), sa sinon Milon i gnjojen (117), s velikin križen (183).

Jednosložne imenice muškoga roda, kao i dio dvosložnih, u pravilu imaju kratku množinu, odnosno oblike bez proširenja osnove: balote, noži, nožići (9), gromi pucadu (19), pijani ste ka čepi (24), moji posli (27), na ispružene dlane (63), gromi se redaju (63), žbignuli ste ka zeci (86), ja san ispalija jedan jitac u golube grivoše (93), uzorat ćemo pute i zide (111), ka ognjeni zmaji (113), plode in deštrigaju (116), kod niki žen kojiman su muži pulitičari (130), veleposjednici, grofi, bani, baruni (133), teški driveni bati (157), o cariman, krajiman (159), ka je 'ni kipi stojidu (163), novi topi, reoplani, tenki (165), proklinje sve kotle, pare, letrike, grome (171), sve kraje, care, ministre (176), doša je iz Boke s topima (176), bogataši, cari, kraji i generali (186), žepi su mu prazni (224). Rijetke su potvrde s proširenim osnovama: krikovi, smij, jagma (24), vodidu diškorse o' balkanskin ratoviman i pulitiki (37), u većin seliman i gradoviman (208), pa se majon pridže na laktove (225), a laviranja se javljaju u množinskim padežima imenice sin: gredu sinj Jure i Ante (21), kum Ivan i sinovi mu Ante i Jure (49), zapovida siniman (49), jerbo se u Barićevi uvi rajaju sinovi (213). Štokavska je duga množina opozitna čakavskoj i kajkavskoj kratkoj množini pa se u dijalektološkoj literaturi drži kao morfološki razlikovni kriterij.

U genitivu množine imenica muškoga roda zastupljeni su trojaki nastavci: *-ov, -i, -ø*: *veliki dil težakov* (56), *prez konjov* (59), *bojimo se prosjakov, loferi, poreznikov* (73), *iz gornji krajev* (75), *u nikoliko korakov* (100) pored *nikoliko koraki* (23), *jema sučiju bubrigov* (105), *evo i Tomaževi sinov* (115), *desetak Plenkovićeви susidov* (115), *nikoliko prosjakov* (115), *ka ijadu mijov* (130), *kontra juti ajdukov* (140), *vrvi od soldatov, razni' viri i narodov* (165), *jema i namirnikov*, a u dvoru se skupilo *nikoliko prosjakov* (202), *gospodar tvornice i radnikov* (215); *milijarde feraliči* (19), *okolo trsi izgulit travurinu* (21), *nikoliko metri* (61), *jema jur grdelini i verduni ka os* (63), *dognat toko i toko kari* (75), *od brade do žnjuti* (97), *puno vojakov i marineri* (168), *juva od pulastri* (202); *prin petnajst dan* (78), *danas je pet lovac lovilo* (90), *vojske ka mrav* (176).

U dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica muškoga roda nije zadržana stara nejednakost, odnosno sustavan je sinkretički nastavak *-ima(n)*: *u građanskin veštitan* (7), *lelujadu fjankima* (9), *sa crnin brčićiman* (14), *tijo na perstimán* (20), *u pjatiniman* (65), *po vratu, teplín obraziman* (98), *mašedu kapan, šudariman* (112), *svin nadolazećin daniman i miseciman* (145), *lipo je stiman meu prijatejiman, susidiman* (145), *nastavjadu pojupciman* (148), *trujedu raznin otroviman* (163), *trabakuliman, ribarskin leutiman* (183), *spugadu suze šudarićiman* (209).

2.2.1.2. Imenice srednjega roda

Imenica *dite* sačuvala je karakteristike nekadanje *t*-promjene, pa u genitivu, dativu, lokativu i instrumentalu ima proširenu osnovu konsonantom *-t-*: *ditetu* D jd. (215). Neke imenice koje su pripadale staroj *n*-deklinaciji u svim padežima, izim u nominativu, akuzativu i vokativu jednine, imaju proširenu osnovu konsonantom *-n-*: *o vrimenu* (99), *s vrimenon* (220); *ramen* G mn. (80), *rameniman* (158).

U genitivu množine registrirani su nastavci *-ov, -i, -ø*: *konjski kopitov* (111); *iza brdi* (58), *priko poji* (75); *nikoliko rebar* (157).

Potrvena je stara razlika u nastavcima dativa, lokativa i instrumentala množine imenica srednjega roda, pa je prevladao nastavak *-ima(n)*: *o širokon slobodi i velikin diliman* (26), *okini mu ga s jajiman* (130), *zaklepedu kriliman* (225).

2.2.1.3. Imenice ženskoga roda

Ženskoga je roda imenica 'benzin': *ota motorpičigla ča gre na benzinu* (123).

U genitivu množine imenica ženskoga roda uz dominantan *-ø* nastavak javlja se i nastavak *-i*: *jur dese' godin* (8), *na desetak loz* (21), *svu četrdeset karat* (37),

veliki trišanj (56), drugi cur (59), ka ijadu os (62), iz vlaški zemaj (63), naramak grančic maslin (69), puno kiš (71), petnajst 'ijad ovac (78), pospuga mast s pušak (87), bi' će zeci i jarebic (87), na grebju karot (89), skače s dasak (131), sok od jabuk (169), lipi li besid (192), po svin kantunima o' kuć (218), prez brig (222); u lov ćemo poza jematvi (30), ča se tiče pripremi (101), uz pomoć kalamiti (101), ka da život teče od fjeri, fešti (122), jedanajst uri (179). Štokavski je nastavak -a markiran na dvama mjestima: niman braće ni sestara (8), priko jusana (35).

U dativu, lokativu i instrumentalu množine imenica ženskoga roda u brojnim je primjerima zabilježen sinkretički nastavak -an: u butigan, julican (9), ladidu se ventulan (9), penje se po skalan (20), čini šeste rukan (33), pa udri nogan, šakan (39), palaca jusnan (41), glimadu glavnan (56), razbižali se po kaletan (85), tajna nad svin tajnan (98), suci se pokrivaju s vrićan (113), nadožuntana daskan i trupican (115), po okolnin planinan (119), sve mise po crikvan (122),⁷ po lokvan i lokvican (124), dvojica s vrićan na glavnan (129), mašedu sabjan (129), po dvi-man zlatnin pletenican (147), s teškin matikan (150), šakan i nogan udri po njemu (157), po gvanćeran (179). Pozornost plijeni stanoviti broj pojava s nastavkom -ama(n): žena se izpozdravja s prijateljicaman (29), po kantunima i jerulicama reste cviče (56), udri na lovce sovkaman i pritnjaman (89), u takin kućicaman (90), kruva u konistricaman (115), u dušaman judi (188), sa teškin i šerjastin brigaman (200), zapleska rućicaman (219). Interesantan je usamljeni primjer s lučkin divo-jkamin (157), dakle s nastavkom -amin.

Što se tiče imenica *i*-deklinacije, važno je upozoriti da je u jednome primjeru registriran nastavak -iju kao odlika štokavskih idioma: smočit do kostiju (140).

2.2.2. Zamjenice

U instrumentalu jednine osobnih zamjenica 'ja' i 'ti' dosljedno se javljaju osnovne *men-*, *teb-*: oli se samo s menon divertiš? (106), o' velike prašine koja će se za menon dizat (110); uzdisat za tebon (77), da san prid tebon grišnik (105), jeman s tebon ništo šerjasto razgovarat (138). Posvojna je zamjenica potvrđena s dvojakim osnovama: *seb-* i *sob-*: za sebon ostavja (58), oto ča vidi prid sebon (182) uz sobon vodidu tri lovaška pasa (88), sobon nosi nova veseja (212).

U velikome je broju primjera iz teksta potvrđena tipično čakavska zamjenica *ča* u funkciji upitno-odnosne zamjenice za 'neživo': gleda sve i vidi sve ča ko čini (15), veliki kjuč ča uvi' visi (45), ča misli o meni ka' muči? (79), ne znan ča bi ti (123),

⁷ Na drugome mjestu čitamo realizaciju s nastavkom -iman: da se u crikviman narod moli Bogu (99).

dobro je ča si me aviza (137), *ča je daje bilo?* (143), *ne moreš znat ča se otolič dogodilo* (146), *ča govorite monade?* (164), *od milinja ne zna ča će* (212). Probijanje štokavskoga lika jamči primjer *nisi ti kriv za tetinu smert, ka šta u snu sebe kriviš* (220), kao i pojavnice tipa: *a šta'š, manjinjorgo* (49), *a šta'š, trpi, pati* (184). Zamjenica *ča* u zavisnoj se rečenici u funkciji veznika može odnositi i na 'živo': *je'na srinjoškolkka ča u procesiji stupa* (7), *drugi svit ča se otot skupija* (123), *smijala si na je'nu ča je bila obučena ka krampus* (138), *dvojicu moji' prijateja ča su noćas ujpšeni* (138). Potonja se može pojaviti u funkciji neodređene zamjenice u značenju 'štogod, išta, nešto': *je li Ante dikod ča pokuša* (57), *ako je ča ostalo od roda* (218), premda istodobno cirkulira i neodređena zamjenica *čako(d)*: *da mu nikor protuslovi čakod* (46), *mislin da bi i jona mogla čakod pomoć* (138), *gredu čakod prigrist* (138), *jemaš li čakod u torbi* (157), *mekni čakod u justa* (184), *da ne bi išlo čako žbande* (218).

Potvrđen je stari genitivni oblik *česa*: *ne znan zaraj česa* (54), *zaraj koga, česa* (77), *eto, mali moj, zaraj česa me nij bilo* (155), ali se ostvaruje i noviji *čega*: *o' čega živite?* (8).

U tekstu izostaju čakavski kompoziti nastali od prijedloga i akuzativa zamjenice *ča*. Namjesto čakavske realizacije *zač* sustavno se pojavljuje *zašto*: *zašto danas ne radite?* (11), *zašto Margi nij došla s tebon?* (158), *zašto, an, jubavi moja najvišja?* (226).

Zamjenica sa značenjem 'čiji' ima oblik *čigov*: *pa se sadac nadbijedu da čigovi su verduni* (64), *da čigov je prasac* (91), *koja si i čigova si?* (136), pa prema tomu i nije neobična neodređena zamjenica *ničigov*: *naprosto da je njegova i ničigova višje* (118).

Neodređena zamjenica u značenju 'ništa' glasi *ništa*: *ka da se ništa nij' dogodilo* (27), *joni s otin nimadu ništa* (142), *nisu mogli ništa učinit* (158), *nij mi ništa* (214), *ništa, ništa od tega* (225), dok neodređena zamjenica u značenju 'nešto' glasi *ništo*: *jema ništo gore od manduli, ništo ča se likarijama ne more ličit* (50), *steka je ništo dolori* (79), *ništo čeka* (167), *sa' se barenko ufa u ništo, ništo ča će mu donit Leno* (172). Prema očekivanomu *ničesa* javlja se *ničega*: *nima ničega* (228). Značenje 'netko' pokriva neodređena zamjenica *nikor*: *nikor viče u vas glas* (113), *nikor je u konobi* (184), *nikor reče jovo, nikor jono* (188), *koma Jela avizaje muža da jin je nikor u dvoru* (224). U značenju 'nitko' rabi se *nikor*: *da se nikor neće ni ošervat na nas* (10), *ča san ja... nikor i ništa* (47).

U materijalu su evidentirane neke pokazne zamjenice i pokazni zamjenički pridjevi. Mjesto 'ovaj', 'taj', 'takav', piše se (*j*)ovi, *oti*, (*o*)taki: *ovi nožić* (9),

jovi veliki blagdan (10), *ovi prvi lovaški dan* (88), *jovi ugovor* (198); *oti vražji muškardin* (10), *vas oti posal* (111); *taki beteg* (15), *otaki kašaj* (50), *taki štajun* (56), *s otakin životon* (60).

2.2.3. Pridjevi

Pridjevi na nepalatalni konsonant u genitivu jednine muškoga i srednjega roda imaju nastavke *-og(a)* i *-eg(a)* od kojih prvi pretežu: *svetoga Duje* (7), *maloga miša* (9), *od teplog fuštanja* (19), *do biskupovog palaca* (30), *u lipega šesnega mladića* (61), *tufinastega vonja* (78), *gloga ženskoga* (104), *velikoga, bisnoga tigra* (113), *ludega svita* (114), *otrovnog beštrama* (116), *nedijnog dana* (122), *smišnoga juko-zlaca* (131), *pustega smija* (131), *do upletenog laštika* (136), *žmul crnoga* (184), *suvoga boba, mrvu slanega i botilju bilega* (186).

U pridjeva na nepalatalni konsonant u dativu i lokativu jednine muškoga i srednjega roda cirkuliraju različiti nastavci: *u novon svitlon veštitu* (8), *na cilon putu* (26), *na dobron početku* (34), *na lipon svitu* (58), *u susidovon dvoru* (59), *govori isfrižanon Juri* (67), *u niskon letu* (89), *vridnon i poštenon radu* (140), *u dubokon jafanu* (178); *po lipen, teplen vrimenu* (7); *mladomen muškardinu* (7), *zafaliije svetomen Anti* (34), *na blagomen meštraliću* (147); *o pokojnemu Petru* (141).

Pridjevi (i pridjevske riječi) ženskoga roda jednine u dativu i lokativu jednine u većinskim primjerima imaju *-on*, uz rijetko *-oj*: *u bilon rikamanon košuji* (12), *na cilon Rivi* (15), *samo na livon nogi* (19), *o njegovon kartaškon mandi* (33), *kaži svojon materi* (49), *u dugon spavačon košuji* (65), *mislit o pravon jubavi* (99), *na modron zemajskon baloti* (191); *u je'noj maloj potleušici* (91), *na desnoj ruki* (156).

2.2.4. Brojevi

U tekstu su na nizu mjesta registrirane brojevne imenice. Potvrdom su primjeri: *joni dvoje* (19), *ota dvojica* (75), *svo troje* (223); *trojica braće* (12), *jošćec trojica* (75), *sva četvorica* (34), *avizaje osmoricu* (75).

2.2.5. Glagoli

Infinitiv je apokopiran, kako je u većini čakavskih i štokavskih govora, a nerijetko se uklanjaju i finalni nastavci *-t*, *-ć*: *jemaš odnit* (23), *Boga molit* (61), *čoviku se joće papat, obuć se* (79), *to bi se ti azarda učinit* (91), *nastavja pivat* (103), *vaja znat inženjat* (123), *perste ću in osić* (133), *iskat od vas* (224); *mene će ubi'* (30), *neće bi' zla* (57), *nij moglo uzavri'* (70), *to ćeš ti lipo vrati'* (103), *neće ni vidi'*

(110), *tili bi se oslobodi'* (113), *more učini'* (152), *da će tamo kupi'* (155), *da će nikor plati'* (176), *ja ću do' sutra* (184). Potrebno je istaknuti i primjere: *koja će pošteni udavača vazest kurbara* (11), *ne more ulist u kuću* (12), *jema li ča za izist* (20), *vaja dovest vodu* (54), *istrest sa sebe* (99), *koliko će ča zapast* (152).

U glagola II. vrste gotovo konsekventno stoji tvorbeni morfem *ni*: *ne mo'š ni maknit* (7), *nij dala taknit* (67), *jemadu uru za počinit* (78), *doša san vas dignit* (92), *perste ću ti okinit* (119), *kako okrenit volan* (123), *moga si poginit* (123), *odmar prominut gornji dil* (131), *otac mi ne da ni maknit iz kuće* (138), *moga bi i ja skoknit* (159), *ne zna ni beknit* (181), *more i svaki čas puknit glas* (186), *pak ću ja potegniti* (216). Samo je u jednome nalazu zabilježen *nu*: *u molitvi spomenut koma Jovanu* (71), dočim se kod glagola 'prekinuti' prepleću *nu* i *ni*: *azardaje se Fabjan prikinut oca* (11), *razvrć ću ja to... prikiniti* (197).

U 3. licu množine prezenta prevladavajući je nastavak *-du*, uz poneki drugačiji ostvaraj: *ćučadu i jidu pašte* (10), *to joni ćutidu* (16), *ne bacilaju* (19), *arivajedu u poje* (21), *smiju se, vičedu* (24), *portade se razletijedu po šaližu i barufantiman koji se tumbulajedu* (24), *piju po bićerin* (29), *govoridu uglas, šalutiradu i gredu ča* (33), *kucadu na vrata* (40), *gromi fermajedu* (63), *piju bilu kafu* (67), *da nan ne ulizedu u kuću* (73), *dani pasaju* (73), *jedan uz drugoga prolazidu* (111), *svi čekadu, pleskadu, trčedu* (113), *deštakajedu konje, skupjaju kola* (114), *s ovin ča jemaju* (121), *miridu, glimadu glavan, stimaju svoje trude, uberedu ako jema ča* (122), *u konistran nosidu* (153), *svi se jubidu i plačedu, a ondar se veselo rasvantajedu i polako partijedu pu' crikve* (201), *kako lizedu i vijugadu zmije jutice* (222).

Područje južnočakavskoga dijalekta (južnije i istočnije od Drvenika) ima posebnu tvorbu iterativnih prezenta, što je zasvjedočeno i u korpusu: *uredijedu se* (70), *ka da se umudrije, prominije* (124), *pervi svučije vriću* (131), *feraton partije za Šibenik* (145), *zafalijemo Bogu* (159), *pokrije joči rukan* (209), *bacije se u barufe* (220).

Zanijekani oblici prezenta glagola 'biti' u jednini imaju oblike *nisan*, *nisi*, *nij*: *samo ča nij udrilo po'ne* (11), *nij čuja nednu frišku novitad* (29), *nisi bolestan* (64), *nisan jidan* (194). Oblik *nisan* poznat je čakavskim i štokavskim idiomima, a nekim je čakavskim i kajkavskim govorima karakterističan okrnjeni lik *nis* (Pliško, Mandić 2011: 64).

Zanijekani su oblici prezenta glagola 'imati': *niman*, *nimaš*, *nima*, *nimamo*, *nimate*, *nimadu*: *nima crne vlase* (11), *nimamo ni vrat o' kuće* (28), *niman ti ja š njin ništa* (33), *Lene Budrovića nima* (79), *nimadu ni jovo, ni jono* (208).

Potonji su dobiveni nakon što je prevladala artikulacija «drugoga samoglasnika dvovokalne sekvencije koja podliježe stezanju (ne+imaš > neimaš > nimaš)», a rezultat je stezanja ili na prvi vokal (*nemaš*) ili na drugi (*nimaš*) (Lukežić 1998a: 101).

Glagol sa značenjem 'ići' izražava se dvjema supletivnim osnovama: infinitivnom *odi-* i prezentskom *gre(d)-* (< **gręd-*) (usp. Pliško, Mandić 2011: 65): *ka ča su odili prin ijadu godin* (52), *nima namiru odit daje* (145); *prez rigvarda gre ča* (35), *ča ne greš, ajde* (53), *gremo oca molit* (204), *Margi i Fabjan gredu leć* (209), *gren vidi' ko je to* (210).

Glagol 'živjeti' glasi *živit* (219), dok su za prezent uglavnom karakteristični oblici glagola **živsti*: *o' takega rada živedu* (75), *ja ti živjen zaoto ča se mora* (219), *da živjen s van* (224) pored primjera *ondar o' čega živite?* (8).

U obliku imperativa za 2. l. jednine vrlo je rijetko zamuknuo finalni *-i*: *trč doma* (20), *biž svak na svoju stranu* (176).

Potvrđena je konstrukcija futura I. glagola 'biti' i pridjeva radnoga određenoga glagola koja ima značenje vjerojatne radnje u prošlosti: *bi' će se ofendila* (125), *bi' će ji Bosanci izbužali* (160), *bi' će komen pritija* (160), *bi' će bila lipa* (160).

Konstrukcijom se imperfektne forme glagola 'biti' i infinitiva izriče radnja (stanje ili zbivanje) koja je trebala biti izvršena u prošlosti, a nije. U korpusu je jedan takav primjer: *Zašto, zašto, Fabjane? Bišeš mene pitat* (228).

Premda bismo za tvorbu kondicionala očekivali posebne oblike glagola 'biti', npr. *bimo*, *bite*, u tekstovima su dosljedni oblici *bismo*, *biste*: *jemali bismo ništo šerjasto napraviti* (54), *mi bismo van rekli njijova imena* (142); *kada biste odali njijova imena* (142), *Vi biste tili, šjor Cvitanić* (198), *vi biste ubili svoju ćer* (198). U jednome nalazu srećemo oblik *bidu*: *koju bidu dekapoto tili prisvojit* (160).

U građi je veoma frekventan optativ, koji je oblikom jednak glagolskomu pridjevu radnomu: *dva te kolpa ćapalo* (11), *četiri te kolpa trevilo* (50), *kolora ga pridrla* (65), *umira, a ne moga umrit* (65), *kankari te rastočili* (91), *da bi te more izilo i moje oči višje nikad ne vidile* (221).

2.2.6. Prilozi

Izdvajaju se neki prilozi koji se ističu svojim osobitim likom: *dekapoto* ('posve, potpuno, sasvim'): *pa bi te moga koji lud Lučanin napast, isprobitat dekapoto* (30), *koma Jovana malo-pomalo dekapoto zavazimje rič* (58); *destežo* ('polako, polagano'): *Fabjan destežo gre Anti otet kosir* (66); *fišo* ('netremice, pažljivo, zapan-

jeno ravno'): *fišo gleda ženu* (28); *jur* ('već'): *ja san svoje jur rekla* (9), *spavadu jur debele tri ure* (45); *jušto/ juštro* ('baš, upravo, točno'): *jušto koliko triba, ni manje, ni više* (57), *jušto je intra* (86), *juštro po miri* (155), *juštro za 'jono'* (155); *kolafjaka* ('polagano, sporo, lijeno'): *pa se ka kolafjaka okriće nauznak* (43), *odalečije se ka kolafjaka* (86); *najskoli* ('osobito, naročito'): *svi pasi, a najskoli tabakini iz susistva tiradu složno* (46); *potla* ('poslije'): *potla mo'š di očeš* (52); *šerjasto* ('razborito, ozbiljno'): *odmar šerjasto govori* (40), *nisu siguri da se šerjasto volidu* (102); *otolič* ('maloprije'): *Fabjan pita jono ča je jema otolič pitat* (151).

2.2.7. Prijedlozi

Zanimljivi su sljedeći prijedlozi: *poza* ('poslije, nakon'): *poza Novoj godini će se zaposlit* (62), *Cvitnica će ka' te voja, a poza nje Uskrs* (65), *poza Sveta Tri kraja* (122); *prez* ('bez'): *prez priše polako sida* (53), *budite vi prez brige* (149), *obišne riči, prez kletvi* (215), pored *bez granic* (147); *užežin* ('uoči'): *užežin Cvitnice* (68), *užežin Vele Gospe* (73); *zanamisto* ('umjesto, namjesto'): *odgovara kum Ivan, zanamisto kum Jere* (58).

2.2.8. Veznici

Od veznika se ističu ovi: *a nešmoli* ('a kamoli'): *gledan kako van se ni jedna karta neće zalipit o nebo, a nešmoli da će van past doli* (36), *njanci se ne azardaje spomeni' Trmbučac, a nešmoli po' tamo* (159); *jerbo* ('jer'): *juski svit pusti na miru, jerbo ću ti branče izvadit* (11); *nanka/ njanci* ('niti'): *ne da njanci na ponistru povirit* (118), *a da se nanka ne ozire* (125), *Roko nij reka nanka be* (157), *njanci mrvu ne žalin* (160); *oli* ('ili'): *unar ti je boje po' u kažin oli uvatit koju žlofju* (11); *vengo/ ven* ('nego'): *nima nan druge vengo zvat likara* (50), *vengo, ča sa' moremo* (54), *pustimo mi njega, ven ti meni kaži* (106), *ka' san ja više doma ven vanka* (188).

2.3. LEKSIČKE POSEBNOSTI

Prema očekivanju, niz je romanskih termina ovjeren u analiziranome materijalu. Vrlo su interesantni nazivi romanskoga postanja za zanimanja, zvanja i službe, pa se ovom prilikom navode neki od njih. Termin *fogišta* (< mlet. *foghista*) (152) pokriva značenje 'ložač na brodu'. Za značenje 'strojar' rabi se nazivak *makinjista* (170) (< tal. *macchinista*), a za 'upravitelja stroja' *kapo* (152) (< mlet. *capo*). Imen-

ica *noštromo* (166) (< mlet. *nostromo*) ima značenje ‘vođa palube’, a *kapitan* (< mlet. *capitan*) (167) ‘kapetan’. Značenje ‘mornar ratne mornarice’ pokriveno je nazivkom *mariner* (< mlet. *mariner*), a ‘vojnici’ nazivkom *soldat* (152) (< mlet. *solda*, tal. *soldato*). Termin *batelant* (< mlet. *batelante*) (27) nosi značenje ‘lučki radnik’. Podrijetlo je termina *fakin* (184) u mlet. *fachin*, a ovjeren je u značenju ‘nosač, trhonoša’, dok se podrijetlo riječi *škovacin* izvodi iz tršč. *scovazin*, a potvrđen je u značenju ‘smetlar, čistač ulica’. Značenje ‘policajac’ pokriva imenica *pulicjot* (< mlet. *polizioto*) (94). Prema tršč. *pizaferei* posvjedočen je termin *picaferaj*, a sadrži značenje ‘užigač javnih ferala, plinskih svjetiljki’. Za značenje ‘stolar, drvodjelac’ rabi se imenica *marangun* (< mlet. *marangon*) (152), a za značenje ‘ličilac’ rabi se *pitur* (< mlet. *pitor*) (152). Nazivak *kurat* ‘svećenik, župnik’ (56) proizlazi iz tal. *curato*, a *švora* ‘časna sestra’ (39) iz tal. *suora*. Termin *profešur* (< mlet. *professor*) (119) zastupa značenje ‘profesor’. Podrijetlo se imenice *butigir* ‘prodavač’ (168) izvodi iz mlet. *botegher*, podrijetlo imenice *bikar* ‘mesar’ (23) iz mlet. *becher*, a podrijetlo imenice *pašticer* ‘slastičar’ (169) iz mlet. *pastizzier*. Nazivak *konšiljer* (< tal. *consigliere*) (186) evidentiran je u značenju ‘općinski savjetnik’, a *impjegat* (< tal. *impiegato*) (166) u značenju ‘javni službenik, činovnik’. Značenje ‘mjernik, geodet’ pokriveno je terminom *đometar* (< tal. *geometra*) (122). Pored imenice *dotur* (< mlet. *dotor*) ‘liječnik’ (52) rabi se i *likar* (23).

U nastavku se podastiru manje poznate ili osobite riječi registrirane u Plenkovićevu romanu.⁸

adet *m* običaj, navada – *po staron spli'skon adetu mora reć koju o vrimenu* (99)

afitoval *m* zakupac, stanar – *sa' je jur na Mermontovon julici prid velikon kućon u kojon je na stanju ka afitoval* (33)

ankora *m* sidro – *pa je oto sinjal da će se veselo dignit ankora i vatat ruta prima Puli* (170)

aštut *pridj.* domišljat, spretan, snalažljiv – *naš Fabjan je aštut i pametan* (199)

avaricija *ž* škrtost – *ijako su na Rudija krivo gledali i ronjali zaraj zelenašenja i njegove do zla boga velike avaricije, nisu ga dekapoto rifjutali* (122)

aventur *m* stalni kupac, stalna mušterija – *niki smišni aventuri* (36)

avizat *svrš.* obavijestiti, javiti, upozoriti – *govori mi da će te na vrime avizat di ćemo se nać* (139)

⁸ Uz natuknicu se ispisuju gramatičke odrednice i definicija dok se podaci o obliku ne bilježe. Nakon simbola navodi se dio teksta u kojem je natuknica ovjerena.

azardat se svrš. usuditi se, osmjeliti se – *da se više njanci niste azardali pogledat Mandicu* (59)

baldakin *m* nebnica, raskošni pokrov od tkanine koji se nosi u procesiji – *evo i biskupa pod crjenin baldakinon* (7)

bandira *ž* zastava – *joni privrčedu bandiru kako vitar puše* (53)

banica *ž* vrsta staroga austrougarskoga kovanoga novca – *brat mu Jure konjon i karon dobije koju banicu više* (83)

barufa *ž* svađa, prepirka, tučnjava – *opije se, karta, bacije se u barufe* (220)

baštardan *pridj.* višerasan, miješan, križan – *jočeš li govorit istinu, an, ti baštardani stvore?* (129)

beverin *m* ljubavni napitak – *koje lipe riči, duševne, ka da si popija litru beverina* (106)

branče *ž mn* škrge – *ma da si ka moja, ja bi ti branče izvadila* (16)

bumbak *m* pamuk; vata – *spugadu mu rane, začepijedu kerv s bumbakon* (67)

cigalin *m* cigaretnik, cjevčica u koju se umeće cigareta prije pušenja – *piju kapucinere i fumadu na cigaline* (34)

civetona *ž* žena koja očijuka s muškarcima, namiguša, koketa – *žena si mi, a ne neka civetona* (69)

depožit *m* spremište, skladište – *ondar mu je jedan ograđeni dil bukaporite depožit za municiju i sve versti oružja* (164)

dešvan *pridj.* raskliman, razmrđan, razbijen – *vazimjedu na se da će u jedan dan mukte popraviti dešvane kare* (114)

divertimenat *m* razonoda, zabava – *lov i kurbe, to in je unajviši divertimenat* (87)

dolibit se svrš. došuljati se, prikraštati se, prići kradom – *roska kiša, pa se vragolasta ženica neopazice dolibije iza Fabjana* (140)

điga *ž* lukobran, zaštitni nasip – *vali ča tučedu u đigu raspršijedu se u milijarde kapjic* (47)

eler *m* sitan stari novac, filir – *neće dobi' ni elera* (193)

franak *pridj.* slobodan – *pa se nesriknjaci trujedu raznin otroviman, ne bi li na komišjunu ostali franki* (163)

incerada *ž* cerada, voštano nepromočivo platno; kišna kabanica – *Fabjan skače, zaklonjen nikon inceradon* (170)

incukan *pridj.* zapanjen, ukipljen – *pa se na šekond-dva ukipi ka incukan* (18)

infašavat nesvrš. zavijati povojem, umatati u zavoj – *bolesnika pet-šest puti na dan infašajite mokrin lancuniman* (51)

infotan pridj. ljut, srdit, bijesan – *Ašunta se, jema bi', puno ofendila i ostala infotana Fabjanovin nedilon* (122)

izuminat svrš. ispitati (u sudskome postupku) – *sve će nas pulicjoti izuminat* (211)

izventavat nesvrš. izmišljati, iznalaziti – *uvi' ništo izventajedu* (82)

kadinela ž vrsta zlatne ogrlice fine izrade – *jubi križ na kadineli, jubi i zalije ga suzan* (187)

kalada ž gusti i tamni sloj oblaka na zapadnome horizontu – *jošćec uvi' vedra južina, s crnin kaladaman* (187)

kalamita ž gromobran, munjovod – *kalamita potiče grome* (26)

kažerma ž vojarna, kasarna – *oto je stara kažerma, otac mi je u njon služija vojsku* (146)

konat m račun – *konat s doturon je učinjen* (52)

kortedavat se nesvrš. udvarati se, očijukati, ljubovati – *a ja, buzdo, mislija da se monci samo kortedajedu* (54)

kotula ž suknja – *spuznije njon kotula i šotana* (16)

krejanca ž uljudnost, pristojnost, poštovanje – *Ante je srameživ i pun krejance* (57)

kukviža ž vrsta noćne ptice, kukvija – *kukviža zakukviža* (45)

makakada ž nepodopština, vragolija – *on bi ga spasija nikon njegovon makakadon* (171)

malatija ž bolest, slabost – *joću reć, da san se dekapoto delibera malatije* (52)

obligat svrš. obvezati koga, zadužiti koga – *nikor ne zna ženu obligat ko ti* (106)

oštarija ž gostionica, krčma – *u je'noj maloj oštariji uza samo more pije biru* (165)

ošebad m vrsta bodljikave biljke, osljebad – *koji lipi vertal, vas je zaresta u travu i ošebade* (219)

pergul ž balkon – *na pegulu redi cviče, zalije ga, oli meće robu na šušilo* (64)

pobasji pridj. oniži, omanji – *otvara razgovor pobasji čovik pedeseti' godin* (35)

portada ž pladanj, poslužavnik – *sve su portade prazne, polizane, njanci bokunić ni osta* (24)

prigatorij m čistilište – *nikor užiče lumine za duše prigatorija* (185)

pulastar m pile – *juva od pulastri* (13)

puntamenat m sastanak – *veselo najdi dan, uru i misto za Margin i moj puntamenat* (106); *dvi ure prin puntamenta* (145)

ripožat se svrš. odmoriti se, ugodno se smjestiti – *tila bi se uz dragoga jošćec boje ripožat, ali se ne azardaje na jovomen sveton mistu* (98)

rusula ž ruža – *bili garifuli, cijene rusule* (65)

stura ž vrsta prostirača (ob. od rogoza) – *na Mrdujaševon sturi prizjopet buja jubav* (105)

sučija ž vrsta zarazne bolesti, sušica, tuberkuloza – *umrli su je'no za drugin od sučije* (33)

šigureca ž sigurnica, zihERICA – *prijijene nogavice trikoa zavrće od žnjuti do upletenog laštika na fĵankiman, sa kojega veselo skida dvi male šigurece* (136)

škarpete ž *mn* vrsta laganijih cipela – *unajprin svučije škarpete i bičve* (136)

škritorij *m* pisala stol – *šef je u svojemu uficiju, pije kafu, puši i derži noge na škritorij* (137)

škuža ž izlika, isprika, izgovor – *jur drugi pu' škivaje i smislije škužu* (181)

šotana ž podsuknja – *nima ništa; ni ređipeta, kurtini, šotani* (41)

špala ž rame, plečka – *polako se dižedu od tole i višje nji' se pleskaju po špalan ven ča se rukujedu* (117)

špedit svrš. otpremiti, otpraviti, poslati – *bi, bi ja odmar, ali bi me joni veselo špedili nase* (130)

špožalicij *m* vjenčanje – *je li to jono činit prin špožalicija grij, niki difet* (147)

šufarin *m* žigica, palidrvce – *ka da mu je nikor užga šufarin pod nos* (38)

šuperat svrš. nadmašiti, nadjačati koga – *sve doklen meštral nij šupera buru* (47)

šuprakuperta ž omotnica za pismo, kuverta – *evo ti u šuprakupertu stavjan njejino pismo* (174)

švogavat se nesvrš. iskaljivati bijes – *u Get se švogajite, kod gospoje Marijete* (59)

takja ž kolčić kojim se podupire biljka, pritka – *težaku se triba dobro napri' za izgulit takju* (117)

tingulet *m* vrsta paprikaša od peradi – *eno ti u muškaduru tingulet* (21)

tolitar *m* hektolitar – *moga bi ga jenon boton šake zakolotat ka karatilac od dva tolitra* (99)

tupina ž lapor (za cement) – *rekli su mi da će krcat tupinu* (75)

uficij *m* ured, kancelarija – *ispriđ Betičinog uficija* (75)

umideca ž vlaga, vlažnost – *joščćec da zapuše bura i pospuga jovu umidecu u jarji* (101)

vargula ž otvor u gradskoj kanalizaciji, slivnik – *podikoja pantagana proleti od vargule do vargule* (45)

vinetan pridj. pripit – *svi pucadu od milinja, ma nikor nij vinetan* (117)

vugava ž sorta vinove loze i vino od te loze – *dese' litar vugave* (83)

žgorac m kvrga, čvoruga – *jema ji' kervava nosa i sa velikin žgorciman* (67)

3. ZAKLJUČAK

Ljubo Plenković (1926. – 1998.) plodan je splitski književnik, koji je svoja djela pisao i splitskim govorom. U radu se izdvajaju jezične osobitosti romana *Splićanin* iz 2005. godine, koji je također pisan splitskim idiomom. Premda je riječ o autoru starijega naraštaja, a uz to potječe iz stare splitske četvrti Veli varoš koja je dugo zadržala svoju jedinstvenost glede jezika, rezultati su analize jezičnoga materijala pokazali da se ne može tvrditi da je riječ o romanu koji je napisan «splitskom čakavicom» (Plenković 2005: 5) jer pored dijela čakavskih osobina jezik romana upućuje na štokavske i neke druge importirane značajke. Sve ide u prilog činjenici da je splitski govor, ne samo u posljednje vrijeme, već u posljednjih nekoliko desetljeća, doživio osjetne promjene koje su na čakavskome temelju ostavile višeslojnu štokavsku nadogradnju.

LITERATURA

- Finka, Božidar (1971). »Čakavsko narječje«. *Čakavska rič*, 1.1-2: 11-71.
- Gačić, Jasna (1979). »Romanski elementi u splitskom čakavskom govoru«. *Čakavska rič*, 1.2: 107-155.
- Galović, Filip (2014). »Prilog poznavanju splitske čakavštine prve polovice 20. stoljeća«. *Čakavska rič*, 42.1-2: 51-69.
- Galović, Filip (2015). *Spliske riči* (u rukopisu).
- Galović, Filip (2013). »Štokavsko i čakavsko: iz jezika splitskoga dijalekatskoga pjesništva«. *Čakavska rič*, 41.1-2: 121-138.
- Gusić, Ivica; Gusić, Filip (2004). *Rječnik govora Dalmatinske zagore i zapadne Hercegovine*. Zagreb.

- Jutronić, Dunja (2010). *Spliski govor od vapura do trajekta: po čemu će nas pri-poznavat*. Split.
- Kurtović Budja, Ivana (2010). »Kopneni čakavski govori u okolici Splita, Šibenika i Zadra«, 77-157., u: Celinić, Anita; Kurtović Budja, Ivana; Čilaš Šimpraga, Ankica; Jozić, Željko, *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji*. Split – Zagreb.
- Lisac, Josip (2003). *Hrvatska dijalektologija 1: Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb.
- Lisac, Josip (1990). »Zanimiva čakavska novelistika«. (Ljubo Plenković: *Da se ne zaudobi*, Logos, Split, 1990) (prikaz). *Naši razgledi*, 39.22: 659.
- Lukežić, Iva (1998a). *Govori Klane i Studene*. Crikvenica.
- Lukežić, Iva (1998b). »Štokavsko narječje (nacrt sveučilišnih predavanja)«. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 32: 117-135.
- Lukežić, Iva (2012). *Zajednička povijest hrvatskih narječja, 1. Fonologija*. Zagreb – Rijeka.
- Menac-Mihalić, Mira; Menac, Antica (2011). *Frazeologija splitskoga govora s rječnicima*. Zagreb.
- Moguš, Milan (1977). »Čakavsko narječje«. *Fonologija*. Zagreb.
- Pliško, Lina; Mandić, David (2011). *Govori općine Ližnjan*. Pula.
- Radišić, Tonko (2003). *Ričnik spliskoga govora* (2. izd.). Split.
- Vidović, Radovan (1990). »Splitska čakavska proza Ljube Plenkovića (prikaz)«. *Čakavska rič*, 21.1: 88-90.
- Vulić, Sanja (2008). »Sociolingvistička situacija u gradu Splitu i okolici«. *Miasto w kulturze chorwackiej/ Urbano u hrvatskoj kulturi*, 329-338.

IZVORI

- Plenković, Ljubo (2005). *Splićanin*. Split: Književni krug Split.

LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF A NOVEL BY SPLIT WRITER FROM LATE 20th CENTURY

Summary

Ljubo Plenković (1926 – 1998) is a fertile writer from Split. Especially valuable are his novels written in local speech of Split. The author presents here linguistic characteristics found in his novel *Splićanin* ('Person from Split') from 2005, written in local speech of Split. Plenković is an author of the older generation, his roots going back to the old Split quarter called Veli Varoš which kept its identity of the dialect spoken there. Although Plenković's idiom shows the basic Čakavian characteristics of the region we, nevertheless, still find a number of Štokavian infiltrations.

Keywords: *local speech of Split, Ljubo Plenković, South Čakavian dialect, Neo-Štokavian ikavian dialect, dialect prose, linguistic characteristics*

LE PARTICOLARITÀ DI UN ROMANZO SPALATINO DEGLI ANNI NOVANTA DEL VENTESIMO SECOLO

Riassunto

Ljubo Plenković (1926 – 1998) è uno scrittore produttivo di Split (Spalato). Sono particolarmente note le sue opere letterarie scritte in dialetto spalatino. Nell'articolo vengono presentate le particolarità del romanzo *Splićanin* (Spalatino) del 2005, scritto appunto in dialetto spalatino. Sebbene si tratti di un autore di vecchia generazione proveniente dall'antico quartiere *Varoš*, l'analisi dimostra che, oltre alle particolarità ciacave, sono presenti anche determinate caratteristiche stocave.

Parole chiave: *dialetto spalatino, Ljubo Plenković, dialetto ciacavo occidentale, dialetto nuovostocavo icavico, particolarità linguistiche*

Podaci o autoru:

Dr. sc. Filip Galović, hrvatski filolog. Područje je njegova znanstvenoga interesa hrvatska dijalektologija, s posebnim usmjerenjem na čakavske mjesne govore.

E-mail: filip.galovic17@gmail.com